

NASTĄPIĆ (130) *vb pf*

a jasne.

W inf: nastąpić (16), następic (2); następic *BielKron*; nastąpić: następic *RejZwierc* (1:1). *W pozostałych formach:* nastąp- (108), następ- (1) *Calep*.

inf nastąpić (16), następic (2). ◇ *fut 3 sg* nastąpi (15). ◇ *praet 2 sg m* -eś nastąpił (1). ◇ *3 sg m* nastąpił (28). *f* nastąpiła (14). *n* nastąpiło (13). ◇ *3 pl m pers* nastąpili (12). *subst* nastąpiły (8). ◇ *plusq 3 sg m* nastąpił był (1) *ModrzBaz*, był nastąpił (1) *SkarŻyw*. *f* nastąpiła była (1). ◇ **[3 pl subst** nastąpiły były.] ◇ *imp 2 sg* nastąp (1). ◇ *3 sg* niechaj nastąpi (1). ◇ *con 3 sg m* by nastąpił (2). *f* by nastąpiła (2). *n* by nastąpiło (4). ◇ *3 pl m pers* by nastąpili (3). ◇ *part praet act* nastąpiwszy (4), następiwszy (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVII – XIX w.

1. *Kolejno, po czymś pojawić się, zdarzyć się, zacząć się, znaleźć się w jakimś miejscu lub sytuacji; często: zastąpić coś* (99) :

a. *O zjawiskach, czynnościach, czasach* (50) : gdy odźzedł fiadłem był pod drzewem wyfokiem/ Nástąpiłá wnet burza s ftráfzliwym obłokiem. *RejWiz* 109v; *BiałKat* 346; *CzechRozm* 114v, 115v; *SkarŻyw* 348; Raz obłoki iálné były: Raz wnet ípetné náftąpiły. *PudlFr* 21; ále íkoro ktora wilgotność przeładue/ a z miáry íwey wynidzie/ záras chorobá náftąpić muśi. *GórnRozm* M3v; *ActReg* 127, 156; *RybGęśli* B4v; *WysKaz* 46; *SkarKaz* 6a, 117b; *SkarKazSej* 682a.

nastąpić miasto czego (1): iż zá wyftępki zbytnie w ftroiách/ dopuścił Bog niewolftwo/ w którym náftąpić miáło miałto włofowych przypraw/ głowá od plugáftwá ołyśiála *PowodPr* 84.

nastąpić z czego, skąd (2): Wilfá záś y Narew [...] gwałtownym potopem role popfowály/ íkąd potym drogość wielka y głody náftąpiły *StryjKron* 345; iákíe z tákiego niezbożnego y okrutnego práwá/ ízkody chwały bozkíey [...] náftąpiły. *SkarKazSej* 700b.

nastąpić na co [= na miejsce czego] (1): Chrzeft S. ná obrzezáníe náftąpił. *SkarŻyw* 3 marg.

nastąpić między kim (1): Zá czym to poydzie/ iż ćwiczenie rycerfkíe wielkié náftąpi między młódziezą *GrabPospR* K3v.

nastąpić za czym (1): táki koniec y ták wefoła śmíerć/ á záníą ono z oblubíeńcem wefele náftąpiło. *SkarŻyw* 227.

nastąpić po kim, po czym (6): Miáłá tedy náftąpić ínfza ofiárá/ po wygládzónéy onéy ftáréy/ iáko ínfzy Teftáment náftąpił/ po ónym ftárym *BiałKat* 345v-346; *SkarŻyw* 196, 392; *LatHar* 721 marg; Ieśliż on dzień oftáteczny íadny [...] ma nátychmiałt náftąpić po prześládowníu Antychríftowym *WujNT* 104.

W przeciwstawieniach: »koniec wziąć, odejść, odstąpić, opuścić, ustać, ustąpić, zejść ... nastąpić« (7): w tym dzyeń sfzedł/ noc ná íego mieyfce náftąpiłá *KochZuz* A3v; Bleda íedno odefzłó/ á dwoie potym náftąpiło. *RejAp* 81; zákon koniec íwoy wźiáł/ á nowe przymierze ná to mieyfce náftąpiło. *CzechRozm* 165; Tám pláčz wftał/ y wzdychánie. A rádości náftąpiły Ná to mieyfce *KochPs* 190; zá ktorą [niemocą] dopiro ona go pokuła bluznieníe y Aníol policzkuíący opuścił/ á ćiężkość íufz ćielefna y boleść wíełtíza náftąpiłá. *SkarŻyw* 293; áby przenáśládowníe wftąpiło/ á nabożeńftwo náftąpiło. *SkarŻyw* 398; Przyidzie czás gdzie miłofíerdzie odstąpi/ á ípráwíedlíwość [...] náftąpi. *SkarKaz* 7b.

W charakterystycznych połączeniach: nastąpił(a) (-o, -y) boleść, burza, chrzest, dzień sądny, kapłaństwo Chrystusowe, katolika rzymska, kłopot, lepszy koniec, monarchija rzymska, niepokoje, noc, nowe przymierze (3), obłoki, ofiara (3), prześladowanie, radości, sąd, sprawiedliwość (2), szkoła Chrystusowa (chrystyjańska) (2), święto wielkanocne, [nowy] testament, trąba archanjoła, ustawy, wieczność, zima; nastąpić potym (5), wnet (2), zatym (3).

Fraza: »nastąpił(y) czas(y)« [szyk zmienny] (2): iż potym náftąpiły czáły pełné zámieífzania SarnStat 1206; SiebRozmyśl B.

Zwrot: »na miejsce [czego], na to miejsce nastąpić« [szyk zmienny] (16:2): KochZuz A3v; Co lepszego ná mieyfce zakonu Moyżefzowego náftąpiło CzechRozm 90v marg, 73, 89, 90v, 164v, 165, *v; ModrzBaz 128v, 129; KochPs 190; CzechEp 29, 357; LatHar 197; WujNT 34, 109 marg, 319, 492.

b. O ludziach (49) :

nastąpić na co (1): iefli on krotko fię wiecznym roskofzom/ po śmierci przypátruię/ teyże godziny/ dla ich doftąpienia przez Chryftufowe wyznánie/ ná takie męki y vtráte [!] żywotá náftąpił SkarŻyw 127.

Przen (1) :

Zwrot: »na wieczne królestwo nastąpić« = dostać się do nieba (1): támże w Iuwániey/ fzczeńliwie światá tego dokończył: á ná wieczne z Chryftufem krolestwo náftąpił SkarŻyw 231.

α. Objąć po kimś jakąś funkcję, stanowisko, miejsce; succedere Modrz (47) : gdy y ten vmárl/ y náftąpił Irene Cefarzowa SkarŻyw 299, 208.

nastąpić na co [= objąć coś] (12): FEftus przeto náiachawfzy ná vrząd (marg) Wła. náftąpiwfzy ná powiát/ ál. Stároftwo. (-) po trzech dniach wftąpił do Ieruzalemá BudNT Act 25/1; Ktory obowięzek ściągáby fię potym y ná ony/ ktorziby po nich/ na te beneficia [...] náftąpili ModrzBaz 139, 42; SkarŻyw 268. Cf »na państwo nastąpić«, »na stolicę nastąpić«.

nastąpić na co [= aby zrobić lub otrzymać to, co poprzednik] (4): ModrzBaz 15v; Gdy iufz fyn on ich dobrze dorofł/ á ná opiekánie y opátrowánie mátki fwey náftąpić/ y Iozephá záfąpić mogł SkarŻyw 245; ná ktorzych [proroków] też robotę Apoftołowie náftąpili NiemObr 35; Pogáni ná łáskę, Zydom pirwey ofiárowáná náftąpili. WujNT 393 marg.

nastąpić po kim (6): ModrzBaz 121v, 139; SkarJedn 32, 391; KlonKr B2; Bo żaden Biłkup który po innych Apoftołách náftąpił/ nie miał w poruczeniu y opiece kościołow wfzytkiego światá/ iedno íam Biłkup Rzymłki SkarKaz 607a.

Zwroty: »na miejsce [czyje], na to miejsce nastąpić« = in alicuius locum succedere Modrz [szyk zmienny] (22:5): huffy íe miefzáiá/ proporce íe blyfkáiá/ iufz ieden leży/ drugi ná tho mieyfce náftąpi RejZwierc 22v, 134v, 153; RejPosRozpr cv, c3; żeby Nátánowe potomftwo náftąpić miáło ná mieyfce Sálomonowego. CzechRozm 150 marg, 151 [3 r.], 191, 203, **3v; ModrzBaz 99v, 121v; SkarŻyw 268, 357; StryjKron 115; Nie naydziefz tu takiego. Coby nieprzymierzánego rymu mogł doftąpić Ná mieśce twe náftąpić. KlonŻal Cv; ActReg 158; WujNT 125, 236, 511, 627, Xxxxx2v, Zzzzzv; JanNKar C; SarnStat 1285.

»na państwo, na królestwo nastąpić« = *in imperium succedere* Modrz [szyk zmienny] (4:1): ModrzBaz 15v; SkarJedn 321; Nástąpił brát iego Henryk ná kroleftwo SkarŻyw 336, 391; Nástąpił ná páńftwo po oycu/ Roku 815. KlonKr B2.

»w [czyje] sprawy nastąpić« (1): ty więc w mé spráwy Małz náftąpić ná potym/ iáko dziedzic práwy. KochJez A3.

»na stolicę nastąpić« [szyk zmienny] (3): rychło po tym Cyniku/ náftąpił ná też Stolicę on przekłety Neftoryus SkarJedn 391; CzechEp 357; SkarKaz 607a.

»po [czyjej] śmierci nastąpić« (2): Po ktorego śmierci/ náftąpił był [Quo mortuo successerat] Heliałz fyn iego ná imię y máiętnoác oyoowłką ModrzBaz 42, 139.

Szereg: »sukcedować abo nastąpić« (1): iż [biskup rzymski Korneljusz] po Fabiánie porządny m ftáwieniem succedował ábo náftąpił. SkarJedn 32.

Przen (1) :

W przeciwstawieniu: »ustąpić ... nastąpić« (1): LatHar 386 cf Zwrot.

Zwrot: »na [czego] plac nastąpić« (1): Niech tu oko/ dotknięcie/ ímák/ wonia wftápi: Sam fluch ná ich befpiecznie plác niechay náftápi. LatHar 386.

2. Powstać, zacząć się (bez elementu kolejności) (8) : RejAp 72; ktoby záś [...] chciał był Bogá chwalić/ ták iáko go Noe y z domem íwym chwalił: ábo iáko potym Abráhám/ niż zakon náftąpił: tedy fie ten żadną miarą Bogu podobác nie mógl. CzechRozm 173; Iáko więc ku látu Robotne pfczoły w vlu ízembrzą/ kiedy wodzá Nowego ogládały/ á chęć náftąpiłá Od mációr fie wnošic KochOdpr B4v; ActReg 128; łupieftwo/ zdrádá/ nieftátek wízytkich opánował: [...] lichwy yzlupienie dobr póspolitych náftápiło. SkarKaz)(3; SkarKazSej 705a.

nastąpić komu (1): Može człék świątobliwie/ może prošic Boga/ By znowu náftąpiłá nam woienna trwogá. ZawJeft 42.

nastąpić na kogo (1): ítrzeż Pánie Boże/ áby [...] ná nas wielka ý trudna woyná/ z ták potężnym Tyránnem nie náftápiłá. VotSzl Fv.

3. Stanąć na czymś, nadeprnąć [na co] (4) : Myłz gdy się z myłzą goniłá/ Ná nogę mu [lwu] náftápiłá. BierEz M4v; Tákí iad íeft plá wšcieklégo/ iż gdy kto ránną nogą/ ná ono mieftce náftápi gdzie ón moczył á íełzcie nie wyłchło/ thedy on iad człówiekowi kłercu poydźie SienLek 156; GórnDworz Co7; By ná wagę náftápiłi/ Pióráby nie przeważyli. KochPs 89.

4. Będąc w ciągłym ruchu znaleźć się w jakimś miejscu (7) : A gdy [słońce] zálie íwym biegiem też bliżey náftápi/ Tedy z nim wdzyęczne ciepło s powietrzem przyftápi. RejWiz 150v.

nastąpić na co (1): z iákíem przyrodzeniem plánetá ná ktorą część oney zyemie náftápi/ tákíež fie też spráwy y wízytki póftępki wedle przyrodzenia oney plánety miełzác y broić mułzą. RejZwierc 3.

Przen (5) :

Zwrot: »na drogę [czego, do czego, jaką], na prawy gošciniec nastąpić« = *viam ingredi a. insiste, via ingredi* Modrz [szyk zmienny] (4:1): niemoželz iuż ták łáčno ná drogę práwego rozumu náftápić ModrzBaz 14, 26v, 133; á on náftápiwłzy ná práwy gošciniec/ vtártą drogą idzie NiemObr 96, 80.

5. Zaatakować (5) : Triarii – Zołnierze biwali y dołwiatczeni, ktorzi wtrzeczei rocie będąc, przednieízych meźnie náftépiwłzi bronili. Calep 1082b; KmitaSpit B4.

nastąpić na co (1): Strážznać iest nástąpić ná dziálá/ leść ná mury/ przebijác iie przez woyfká RejZwierc 177v.

Przen [na kogo, na co] (2) : RejAp 25v; Teraz przed lat kiládzieśiát nástąpiły herezye ná Kátbolická ś. wiárę SkarKazSej 681b.

6. *Przyciągnąc z wojskiem, przybyć jako wróg [w tym: skąd (2), dokąd (1)]* (4) : Iesliby Iordan zebrawszy Kilkanascieset człowieka mniej abo więcey, nástąpił nad Wieliczkę ActReg 28, 28 [2 r.]; Nástąpi postronny nieprzyiaćiel SkarKazSej 673b.

7. *Przyjąc jakiś system religijny lub polityczny [na co]* (3) : chcieli zálię [Rzymianie] Monárchią zátráćić/ [...] á ná ltáry obyczáy zálię Dyktatorŕki nástępić BielKron 141; ten [Tertulianus] będąc krześciáninem nástąpił ná fektę Montanow. BielKron 150v, 362.

8. **[Pojawić się na czymś: Iż fkorom fię ia ieno zaczął w żywoćie mátki moiey/ tedy záraz Krzyże ná chufty rodzicow moich nástąpiły były bárzo náder gęfte WerPublika 25.]**

Synonimy: 2. nastać, począc się, pojawić się, przyść, ukazać się, zacząć się; 3. nadeptać; 4. przyść; 5. nadejść, natrzeć, przypaść; 6. przyciągnąć.

Formacje współrdzenne cf STĄPIĆ.

Cf NASTĄPIENIE

JR, KW